

χωρία. Τὸ φαινόμενον τοῦτο γνωστὸν ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἐξηγήθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ **Mengs**, ἐν ἀπάτῃ εὐρεθέντων τοῦ τε στρατοῦ καὶ τῶν σοφῶν οὔτινες παρηκολούθουν τὴν Γαλλικὴν ἐκστρατείαν τῆς Αἰγύπτου (1789), καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ γαλλικὸς στρατὸς, κατεχόμενος ὑπὸ δίψης, ἐσπευδε νὰ φθάσῃ τὴν φαινομένην λίμνην, ἥτις ἀπεμακρύνετο αὐτοῦ πάντοτε καθόσον ἐπλησίαζεν, ἔπαθε δὲ τὸ τοῦ Ταντάλου, ἕως οὐ ἐξήχθη τῆς ἀπάτης.

3) Ὁ Κατοπτρισμὸς εἶναι φαινόμενον τῆς διαθλάσεως τοῦ φωτός, πηγάζον ἐκ τῆς ἀνίσου πυκνότητος τῶν στρωμάτων τῆς ἀτμοσφαιρας, ὅταν ταῦτα διὰ τῆς ἐπαφῆς τῶν μὲ λίαν θερμὸν ἔδαφος διαστέλλωνται. Τῶν διεσταλμένων δηλαδὴ στρωμάτων ὄντων κατωτέρων, φωτεινὴ ἀκτὶς διευθυνομένη ἐξ ἐνὸς ἀντικειμένου πρὸς τὸ ἔδαφος διέρχεται τῶν στρωμάτων, ὧν ἡ διαθλαστικότης βαθμηδὸν ἐλαττοῦται, διότι τὰ μᾶλλον διεσταλμένα ἀέρια εἶναι ἥττον διαθλαστικά. Ἐπειτα ἐντεύθεν ὅτι ἡ γωνία τῆς προσπτώσεως αὐξάνει ἐξ ἐνὸς στρώματος εἰς τὸ ἐπόμενον καὶ πύει φθάνουσα εἰς τὸ γωνιαῖον ὄριον, ὅτε τὴν διάθλασιν διαδέχεται ἡ ἐσωτερικὴ ἀντανάκλασις. Ἡ ἀκτὶς ἀνυψοῦται τότε καὶ ὑποβάλλεται εἰς ἀλληλουχίαν, διαδοχικῶν διαθλάσεων ἀντιθέτων τῶν πρώτων ὡς διερχομένη στρωμάτων, ὧν ἡ διαθλαστικότης διαδοχικῶς αὐξάνει. Ἡ φωτεινὴ αὕτη ἀκτὶς προσβάλλει τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ παρατηρητοῦ ὡς νὰ ἐξεπέμπετο ἐκ σημείου κειμένου κάτωθεν τοῦ ἐδάφους καὶ διὰ τοῦτο δίδει τὴν εἰκόνα τοῦ ἀντικειμένου ἐξ οὗ ἐκφέρεται ἀνεστραμμένη, ὡς νὰ ἀντανεκλάτο ἐκ τινος σημείου κειμένου ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ἡρεμοῦντος ὕδατος.

4) Πολλὰκις οἱ ναυτιλλόμενοι παρατηροῦσιν ἐν τῇ ἀτμοσφαιρᾷ ἀνεστραμμένην τὴν εἰκόνα αὐτῶν ἢ πλοίων μεμακρυσμένον τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶναι ὡσαύτως κατοπτρισμὸς εἰς ἀντίθεσιν τοῦ πρώτου, διότι ἡ θερμοκρασία τῆς θαλάσσης πρέπει νὰ ἦναι κατωτέρα τῆς θερμοκρασίας τῆς ἀτμοσφαιρας, καθισταμένης πυκνοτέρας εἰς τὰ κατώτερα στρώματα ὡς ἐκ τῆς ἐπαφῆς τῆς μὲ τὰ ὕδατα. Τὰ φαινόμενα ταῦτα παρετηρήθησαν καὶ ἀπὸ τοὺς Κυρ. **Scoresby** καὶ **Bravais**. Ἐν Ἀγγλίᾳ παρετηρήθησαν τὰ παράλια τοῦ Καλκὶ πλησιάζοντα, ὡς ὡσαύτως καὶ πλοῖα κείμενα ἐκτός τοῦ φαινομένου ὀρίζοντος. Φαινόμενον δὲ λίαν περίεργον παρεστάθη εἰς τοὺς κατοίκους τῶν πεδιάδων τῆς Ἄγαρ ἐν Ἀγγλίᾳ, οὔτινες τὴν ὅραν

M. M. τῆς 20 Σεπτεμβρίου 1835 παρετήρησαν εἰς τὸν ἐκ πυκνῶν ἀτμῶν κεκαλυμμένον οὐρανὸν πολυάριθμον σῶμα ἰππέων ξιφῆρες καὶ ἐν ὁμοίῳ φόρῳ στολῆ, βαδίζον βραδέως, ἔπειτα τροχάδην διέκρινον τοὺς ἐλιγμούς τῶν ἰππέων, οὔτινες ἦσαν κατὰ πέντε, ἔπειτα ἐσχηματίσθησαν εἰς δύο ζυγοὺς καὶ τέλος κατὰ στοίχον τὸ μέρος εἰς ὃ εὐρίσκοντο τὰ κατοπτρίζόμενα ἀντικείμενα δὲν ἐγνώσθη. Οἱ Σουῖδοι ἀνεζήτουν ἐπὶ πολὺν χρόνον μαχικὴν τινὰ νῆσον ἀναφανομένην ἐνίοτε μεταξὺ τῶν Ἀλάνδων καὶ Οὐλάνδων νήσων.

5) Ὁ Κύριος **Scoresby** παρετήρησεν οὐχ ἥττον τὸν κατοπτρισμὸν καὶ εἰς τὰς παγωμένας θαλάσσας.

6) Περιηγητὴς τις τῶν Πυρηναιῶν παρετήρησε τὴν ἰδίαν του σκιὰν καὶ τὴν τῶν συνεταίρων του εἰκονισθείσας καθαρῶς καὶ ἀκριβῶς εἰς νέφος κείμενον εἰς μικρὰν αὐτῶν ἀπόστασιν, εἰς ἔκστασιν δὲ εὐρέθη ὅτε εἶδε τὰς εἰκόνας περικυκλωμένας ἀπὸ φωτεινὸν κύκλον διαλάμποντα ἐκ ζωηροτάτων χρωμάτων. Τὸ φαινόμενον τοῦτο, ἀντικείμενον δὲ τῆς διαθλάσεως τοῦ φωτός καὶ τῆς ἀποσυνθέσεως αὐτοῦ ἐντὸς τῶν ἐν τῇ ἀτμοσφαιρᾷ ὕδατων ἀτμῶν, εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα, ἀποθέωσις τῶν περιηγητῶν.

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΙΤΑΛΙΑΣ.

Αἱ προφῆσεις τῆς θείας Ἀναστασίας καὶ τῆς ἀειψίας Βέβρας.

Αἱ ΓΥΝΑΙΚΕΣ αἱ ἀφιερῶσαι τὸ ἔαρ των εἰς τὸν ἔρωτα, ἀφιερῶσαι τὸν χειμῶνα των εἰς τὴν εὐλάβειαν. Ἄμα οἱ ἄνδρες τὰς ἐγκαταλείψωσι, παραδίδονται εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἀναμένουσι τὰς δάφνας τοῦ Συναξαρίου ἰδοὺ τὸ ἔσχατον αὐτῶν καταφύγιον. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τινὰς πόλεις. Μετὰ νεύτητα θορυβώδη, ἀφ' οὗ καταπλήξωσι τὸν κόσμον διὰ παντοίων κατακτήσεων καὶ κάμωσι τὸν διάβολον ἄνω κάτω, αἴφνης ἡμέραν τινὰ ἀποκτώσι φήμην ἁγίου καὶ ἐπ' αὐτῆς ἀποκοιμῶνται, κοιμολόγιον κρατοῦσαι ἀνὰ χεῖρας.

Ἡ Πίσσα, ἡ ταραχώδης καὶ πολυμήχανος δημοκρατία, ἡ ἄλλοτε εἰς τὰς τριήρεις τῆς Γενούης τὸ σκῆπτρον τῶν θαλασσῶν ἀμφισβητοῦσα, μόλις κατέχει σήμερον ὀλίγας λέμβους, αἵτινες λεμβοδρομοῦσιν ἐπὶ τοῦ Ἄρνου, ἅπαξ κατὰ τριετίαν, τὴν ἐπιούσαν τῆς εορτῆς τοῦ ἁγίου Ρανιέρη. Ἡ

πόλις τῶν Γιβελίνων, ἡ κατὰ τοῦ Πάπα ὑπὲρ τοῦ αὐτοκράτορος γενναίως ἀγωνισθεῖσα εἰς τὰς λαμπράς τῆς νεότητος αὐτῆς ἡμέρας, εἰς τὰ γηρατειά της ἀποκλίνει πρὸς τοὺς Γουέλφους καὶ προσπαθεῖ νὰ ἐξαγοράσῃ τὸ πλημμελὲς παρελθόν της, διὰ φωταψιῶν καὶ λεμβοδρομιῶν πρὸς τιμὴν τοῦ θαυματουργοῦ αὐτῆς πάτρωνος.

Ἡ *luminara*, δηλαδή ἡ κατ' ἐξοχὴν φωτοχυσία, καὶ αἱ ἐπὶ τοῦ Ἄρνου λεμβοδρομίαι, ἰδοὺ οἱ νεώτεροι αὐτῆς τίτλοι εἰς τὸν θαυμασμόν τοῦ περιηγητοῦ.

Ἀλλὰ τί ἐστὶν οὗτος ὁ ἅγιος Ῥανιέρης, εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ὁποίου τελοῦνται αἱ ἀνά τριετίαν εορταὶ αὐταί ;

« Ἀκόλαστός τις νεανίας, διαβόητος ἐργολάβος τῶν παρελθόντων αἰώνων, μᾶς λέγει ὁ κύριος Μαρίνος Βρετὸς, (1) ὅστις ἐγκαίρως εἰδοποιηθεὶς δι' οὐρανόθεν ὀπτασίας (ὁ ἅγιος ἐννοεῖται) κατέλιπε τὴν ὁδὸν τῆς ἀπωλείας καὶ ἠσπάσθη βίον ἀνοχῆς καὶ μετανοίας. Ἐκαμε πολλὰ θαύματα τὰ ὁποῖα ὁ Γιώττος ἀπεικόνισεν ἐπὶ τῶν τειχῶν τοῦ Κοιμητηρίου, *Campo Santo*, καὶ ἐγένετο μετὰ θάνατον ὁ πάτρων τῆς Πίσσης καὶ ὁ πρόθυμος πρεσβευτὴς τῶν κατοίκων αὐτῆς παρὰ τῷ Θεῷ. »

Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἀποχαιρετησώμεν τὴν φίλην Πίσσαν, ἥτις ἐβαυκάλισε τὰ νεκρικὰ ὄνειρα πολλῶν ἐξ ἡμῶν, καὶ ἥς τὸ ὄνομα φέρει εἰς τὴν ἐνθύμησίν μας γλυκείας πανεπιστημιακοῦ βίου ἀναμνήσεις, ἃς πορευθώμεν εἰς τὸ Νεκροταφεῖον ἰν' ἀντλήσωμεν νέας δυνάμεις ἐκ τῆς θεᾶς τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἐπιστροφῆς τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Ῥανιέρῃ ἔχομεν ἀνάγκην πίστεως, ὅπως διαβῶμεν τὰς πύλας τῆς ἁγίας πόλεως τοῦ Πράτου.

Τὸ Κοιμητήριον εἶναι ἐν ἑκ τῶν τεσσάρων θαυμαστῶν μνημείων, ἅτινα καθιστῶσι τὴν Πίσσαν ἐξόχως ἀρχιτεκτονικὴν πόλιν. Ὁ κυρτὸς Πύργος, ἡ Μητρόπολις, τὸ Βαπτιστήριον καὶ τὸ Νεκροταφεῖον ἐπὶ μιᾷ καὶ τῆς αὐτῆς πλατείας ὑψούμενα, *Piazza del Duomo*, ἀναδεικνύουσι αὐτὴν ἀπαράμιλλον. Τὸ Κοιμητήριον, ἐκτεινόμενον παρὰ τὴν Μητρόπολιν καὶ τὸ Βαπτιστήριον, εἶναι μέγα παραλληλόγραμμον, περικυκλούμενον ὑπὸ γοθικῆς στοᾶς, πολυμηροτάτης ἀρχιτεκτονικῆς, σχηματιζούσης τεσσαράκοντα τρεῖς ἡμικυκλίους ἄψιδας, ἀληθῆ λαξευτὰ τρίχαπτα. Ἡ πρώτη ἐντύπωσις ἥτις καταλαμβάνει τὸν εἰσερχόμενον εἰς τὸ πολυτελὲς αὐτὸ ἀνάκτορον τῶν νεκρῶν, *κιοῦν τὸν φθόνον*

τῶν ζώντων, ὡς λέγει ὁ ποιητὴς Γιούστης (1), εἶναι αἰσθημὰ τι φόβου, παραλύον τὰ βήματα· Αἱ στήλαι καὶ αἱ ἐπικρεμάμεναι ἀψίδες εἰσι τόσῳ λεπταί, ἐλαφραὶ, αἰθέριοι, ὥστε φοβεῖται τις ἐπὶ στιγμὴν μὴ ἄπαν τὸ οἰκοδόμημα ἰδὴ καταβρεῖον· Ὁμοιάζει τοῦτο μᾶλλον ἔργον χρυσοχόου, τοῦ Βενβενούτου Κελλίνη, ἡ ἀρχιτέκτονος, τοῦ Ἰωάννου Πισάνου, ὅστις ἐκεῖ ἐπαναπαύεται παρὰ τὸν πατέρα του Νικόλαον. Τὴν πρώτην ταύτην ἐντύπωσιν διαδέχεται ἄλλη, παραπλησία ἐκείνης, ἢ γεννᾷ ἢ ἀνάγωγος τῆς *Θείας Κωμωδίας*, τῆς γονίμου ταύτης μητρὸς τοῦ ἰταλικοῦ πολιτισμοῦ. Τὸ βλέμμα ἐλκύεται καὶ ἀπολιθοῦται συγχρόνως ἐκ τοῦ μυστηριώδους τρόμου, ὃν ἀποπνέει τοιχογραφία τις τοῦ Ἀνδρέα Ὁρκάνη· παριστᾷ τὸν ἄδην μὲ τὰς αἰωνίους του κολάσεις, τοὺς ἀτελευτήτους πόνους του, τὰς ἀκατανομάστους βασάνους του, τὸν ἄδην, ὡς συνέλαβον καὶ ἀπεικόνισαν αὐτὸν ἡ μεγαλοεργὸς ἐπίνοια καὶ ἡ πληγωμένη ψυχὴ τοῦ ποιητοῦ, ἀλλ' ἔτι σκληρότερον, τρομερώτερον, φρικωδέστερον, γυμνὸν τὸν μανδύαν τῆς ποιήσεως. Πρὶν τοῦ Ὁρκάνη, ὁ Γιώττος, ὁ φίλος τοῦ Δάντου καὶ μαθητὴς τοῦ Κιμαβού, ὃν τάχιστα ὑπερέβαλε, παρέστησεν ἐκεῖ μετὰ χρωμάτων ἐκπληκτικῆς ἀληθείας τὴν ἰσορίαν τοῦ Ἰάθ, τὰς ταλαιπωρίας καὶ τὴν καρτερίαν τοῦ μάρτυρος τῆς Γραφῆς. « Ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τούτῳ τελεῖται ἡ ἐκ τοῦ Μεσαιῶνος εἰς τὴν Ἀναγέννησιν μυστηριώδης μετάβασις. Ἐνταῦθα ἄρχεται ἡ ἐλευθερία διὰ τοῦ Γιώττου καὶ τελευτᾷ διὰ τοῦ Ὁρκάνη ἡ τῆς ἀρχαίας ἐκκλησίας τρομοκρατία. Ἀλλ' ἤδη ἡ φαντασία τὸν ἀρπάζει ἐπὶ τῶν πτερύγων τοῦ Δάντου καὶ μεταμορφώνει τοὺς τύπους, οὓς θέλει νὰ καθιερώσῃ (2). » Τὸ Κοιμητήριον δὲν ἀναμνηστικῶς μόνον τοὺς μεγάλους καλλιτέχνας, οἵτινες, τῷ Γιώττῳ ἐπόμενοι, διαδέχονται ἀλλήλους ἐπὶ ἓνα καὶ ἡμισὺν αἰῶνα καὶ ἀποτίουσι τὸν φόρον τῆς εὐσεβοῦς αὐτῶν γραφίδος, κοσμοῦντες τοὺς σεβασμίους ἐκείνους τοίχους διὰ ζωγραφιῶν, ἃς ἐγέννησαν τὰ ἐμπνευσμένα τοῦ ποιητοῦ ἔπη· μαρτυρεῖ συγχρόνως περὶ τῆς φλογερᾶς πίστεως τῶν ἀτρομήτων νεοτῶν, οἵτινες ἐξ Ἱερουσαλὴμ μετέφερον τὸ ἱερὸν χῶμα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου τόσοι ἐνδοξοὶ νεκροὶ κοιμῶνται. Πεντήκοντα τριήρεις, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν

(1) Oh ! cfie bel camposanto
Da fare invidia ai vivi.

(2) Dusmenil : l'Art Italien, σελ. 42.

(1) M élanges : Notes au crayon.

Ουβάλλου του Λανφράγκου, εκπλέουσιν ἐκ Πίσσης, τῷ 1180, πρὸς βοήθειαν τοῦ αὐτοκράτορος Βαρβαρόσσα, ἐν Παλαιστίνῃ κατὰ τῶν ἀπίστων μηχανομένου, καὶ ἐπανερχόμενοι λαμβάνουσιν ὡς ἔρμα σωρὸς ἐκ τοῦ ἁγίου ἐκείνου χώματος, ὅπου ὁ Χριστὸς ἀπέθανε. Γήπεδόν τι παρὰ τὴν Μητρόπολιν ἀγοράζεται ὑπὸ τοῦ εὐσεβοῦς Λανφράγκου, καλύπτεται ὑπὸ τοῦ χώματος ὅπερ ἐπότισε τὸ αἷμα τοῦ υἱοῦ τῆς Μαρίας, καὶ ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος προορίζεται νὰ καλλιεργῆται ὑπὸ τοῦ Θανάτου. Ἴδου ἡ γένεσις τοῦ περιφήμου Κοιμητηρίου, εὐγενοῦς μουσείου, ὡς ἀπεκάλει αὐτὸ ἡ τῆς Σουηδίας βασίλισσα Χριστίνα, τελευταίας κατοικίας, ἀξίας τῶν πολυηρῶν ἐκείνων Γιβελίνων, οἵτινες τοσαῦτα μεγάλα καὶ γενναῖα διεπράξαντο καὶ πρῶτοι μετὰ τῶν Φλωρεντινῶν ὕψωσαν τὴν σημαίαν τῶν φώτων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ἐν μέσῳ τῆς ζοφερᾶς νυκτὸς τοῦ μεσαιῶνος. Ἐκ τῶν πολυκρίθμων ἐπιγραφῶν, ὅσαι ἐκεῖ ἐγένοντο φεῦ! ὅπως ἡ μνήμη τῶν νεκρῶν διατηρηθῆ παρὰ τοῖς ζῶσι, ἰδίως κινεῖ τὴν περιέργειαν ψήφισμά τι τῆς πόλεως Πίσσης, καθ' ἣ *nunziata morte Caesaris* διατάσσεται ἐνιαύσιον πένθος καὶ ἀποχὴ ἀπὸ πάσης δημοσίης διασκεδάσεως. Πρὸ πολλοῦ τὸ Κοιμητήριον ἔπαυσε βεβηλούμενον ὑπὸ τοῦ θανάτου καὶ δικαίως, διότι πρὸ πολλοῦ ἐπίσης ἔπαυσεν ὑπάρχουσα ἡ τῶν ἐνδόξων νεκρῶν γενεά. Ὁ Καρμινιάνης ἐνεταφιάσθη ἐκεῖ, κατὰ τὸ 1847, ἀλλ' οὗτος ἦτον ἐξάεσις, ἐνδοξος νεκρὸς. Ὁ Καρμινιάνης, διάσημος νομοδιδάσκαλος τῆς συγχρόνου Ἰταλίας, εἶχε διεγείρει ποτὲ ζωηρὰν φιλολογικὴν ἐριδα, παραδόξως σχολιάσας τὸν ἐξῆς περιφήμον στίχον τοῦ Δάντου.

Poscia, più che il dolor, potè il digiuno (1).

Ὁ Καρμινιάνης ἰσχυρίζετο ἔτι, κατὰ τὸν ποιητὴν, ὁ Οὐγγολίνος εἶχε φάγει τὰ τέκνα του.

Τὸ Πράτο (2) εἶναι χαριεσσαῖτις πολίχνη μετὰ τῶν Φλωρεντίας καὶ Πιστοίας (3) κειμένη, ἀπέχουσα σχεδὸν ἐπίσης (16 χιλιομέτρα) ἐκ τῶν δύο τούτων πόλεων. Ἦτο καὶ αὕτη δημοκρατία, πλὴν δημοκρατία μέλιτος καὶ γάλακτος· διεδραμάτισε πάντοτε πρόσωπον παθητικόν, πρόσωπον κομψευομένης γυναικὸς ἀπέναντι κωμαζόντων ἐραστῶν. Πανταχόθεν ἀπὸ τείχη καὶ τάφρους περι-

κυκλωμένη, ὁμοιάζει ὠραίαν Ἰσπανίδα, τὴν ὁποίαν ἀκαταπαύστως φρουρεῖ ἡ παρουσία τῆς μέμφιμοῦρου ἐκείνης γραίας, ἣν καλοῦσι *duena*· ἀλλὰ τί δύναται νὰ κάμῃ μία ταλαίπωρος *duena*, ὅσα καὶ ἂν φέρῃ διοπτρα, ὅταν ὁ διάβολος δηλαδὴ ὁ ἔρωσ ἀναμιγνύηται; Μαλθακῶς ἐξηπλωμένη ἐπὶ μαγικῶν λειμῶνος, λούουσα τὰ ἀνθρά της κράσπεδα εἰς τὰ διαυγῆ τοῦ Βισεντζίου ὕδατα, ὑπῆρξεν ἡ πόλις αὕτη, κατὰ τοὺς νεανικούς της χρόνους, ἡ ἀδυναμία τῶν Φλωρεντινῶν καὶ τὸ ἀντικείμενον τοῦ πάθους τοῦ Βερνάβα Βισκόντη, πάθους αἰωνίως δυστυχοῦς, εὐτυχῶς δι' αὐτὴν.

Πρῶτον τινὰ οἱ κάτοικοι τοῦ Πράτου ἀφυπνίζονται ἐκπληκτοὶ συγχρόνως καὶ περιδεεῖς· οἱ Φλωρεντινοὶ στρατοπεδεύουσι πρὸ τῆς πόλεως καὶ βεβαίως δὲν ἔρχονται πρὸς ἀγορὰν ἄρτου (1)· φέρουσι ὅπλα. Ἀλλ', ὦ μυστήριον ἀκατανόητον! καίτοι ἔνοπλοι φαίνονται ἡσυχοὶ καὶ μειδιώσιν ἡ συμπεριφορὰ τῶν ἐμπνέει ἐμπιστοσύνην. Λαλοῦσι τέλος καὶ λαλοῦσι μετὰ τοσαύτης γλυκύτητος, τοιαύτης εὐγλωττίας, κακολογοῦσι τόσον ἐπιτηδείως τὸν Βισκόντην καὶ τὰ κατὰ τῆς ἀγαθῆς δημοκρατίας ἀποτρόπαια σχέδιά του, ὥστε ἡ ἀνυποποτος πόλις οὐδόλως διστάζει νὰ περαδοθῆ εἰς αὐτοὺς καὶ νὰ τοὺς ἀνακηρύξῃ φίλους καὶ προστατάς. (2)

Ταῦτα συνέβαινον ἐν πλήρει μεσαιῶνι, κατὰ τὸ ἔτος 1331.

Συγχρόνως οἱ Φλωρεντινοὶ, ἄνθρωποι θετικοὶ, οἵτινες ἤξευρον πολλὰ καὶ εἶχον ἀκούσει περισσώτερα περὶ τῆς ἀστασίας καὶ πανουργίας τῶν γυναικῶν ἐν γένει καὶ τῶν ὠραίων ἰδίᾳ, διετραγματεύοιτο μετὰ τῆς βασιλίσσης τῆς Νεαπόλεως Ἰωάννας, ἥτις διεξεδίκε δικαιώματα ἐπὶ τῆς κατοχῆς τῆς μικρᾶς μὲν ἀλλ' ἀγαθῆς δημοκρατίας. Ἠγόρασαν τὰ δικαιώματα ταῦτα ἀντὶ 17,500 φλωρινίων, καὶ ἔκτοτε τὸ Πράτο συνήνωθη ὀριστικῶς μετὰ τῆς Φλωρεντίας.

Οἱ ἐρασταὶ ἔρχονται ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον, καὶ ὁ εἰς δὲν ὁμοιάζει μὲ τὸν ἄλλον.

Μετὰ τοὺς Φλωρεντινοὺς οἱ Ἰσπανοὶ φλογίζονται ἐξ ἔρωτος διὰ τὴν εὐαίσθητον ἐκείνην πόλιν. Παρουσιάζονται ὑπὸ τὰ τείχη της καὶ ἐκμυστηρεύονται τὰ αἰσθητά της. Ἀλλὰ δὲν ἠξέσφουον, φαίνεται, νὰ λέγουν τρυφερὰ καὶ εὐμορφα πράγματα ὡς οἱ Φλωρεντινοὶ καὶ ἡ πόλις δὲν τοῖς ἀ-

(1) *Inferno XXXIII, 75.*

(2) Ἡ λέξις *Prato* σημαίνει λειμῶνα.

(3) Ἡ Πιστορία τῶν ἄρχαίων.

(1) Ἐκεῖ κατασκευάζεται ὁ ἀριστος ἄρτος τῆς Τοσκάνης.

(2) *Poggio ; Histor. Florent. An. 1351.*

νοίγει τὰς πύλας. Ἐπιμένουν, αὐτὴ κάμνει πῶς θυμῶναι· προστρέχουν εἰς τὴν βίαν, αὐτὴ ἀποστρέφεται τὸ αἶμα. Ἄμα βλέπει δύο ἐκ τῶν στρατιωτῶν τῆς φονευμένους ἐπὶ τῶν ὀχυρωμάτων πᾶσι πᾶσαν ἀντίστασιν καὶ γίνεται τὸ ἔρμαιον τοῦ νικητοῦ, ὅστις ἐκδικεῖται τὰς τυχούσας περιφρονήσεις διὰ τρόπον ὅπως ἀνοικεῖται πρὸς αἰῶνα, ὃν ἐφώτιζεν ὁ ἥλιος τῆς ἀναγεννήσεως (1).

Ἦτο τότε τὸ ἔτος 1512.

Ἄλλ' οἱ κάτοικοι τοῦ Πράτου κέκτηνται τίτλους δόξης στερεωτέρους ἢ τὰ μάταια τοῦ Ἄρεως τρόπαια. Κ ἀτέχουσι τὴν ζώνην τῆς Θεοτόκου, κομισθεῖσαν αὐτοῖς ἐκ Παλαιστίνης, ἐν ἔτει 1441. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὸ Πράτο δὲν ἦτο ἀκόμη πόλις, λέγει ὁ τῶν καλλιτεχνῶν βιογράφος Βασάρης, (2) καὶ τὸ ἅγιον λειψάνον ἐτέθη ἐντὸς μικρᾶς τινοῦ ἐκκλησίας, καλουμένης ἡ ἔφημερία (la Pieve). Τόσον πολύτιμος θησαυρὸς, ὅσον καλὰ καὶ ἀν φυλάττηται, τρέχει πάντοτε κινδύνους. Ὅλοι θέλουν νὰ τὸν ἀποκτήσουν, ἔστω καὶ δι' ἱεροσυλίας· οὕτω παρ' ὀλίγον νὰ κλαπῆ κατὰ τὸ 1312. Τότε ὁ διάστημα ἀρχιτέκτων Ἰωάννης ὁ ἐκ Πίσσης ἐπεφορτίσθη νὰ κατασκευάσῃ ἐν τῇ ἔφημερίᾳ τὸ πολυτελὲς παρεκκλήσιον τῆς Ἁγίας Ζώνης (Sacra Cintola) ἔνθα διατηρεῖται ἔκτοτε τὸ θαυματουργὸν λειψάνον. Ὁ αὐτὸς καλλιτέχνης ἐμεγέθυνεν ἐπίσης τὸν ναὸν, ὃν ἐκόσμησε δι' ἀγαλμάτων καὶ δι' ἀναγλύφων· εἶναι δὲ οὗτος ἡ μητρόπολις, ἐν τῶν λαμπροτέρων τῆς πόλεως μνημείων. Ἡ πρόσοψις τοῦ Duomo, ὡς κελοῦσιν οἱ Ἴταλοι τὰς μητροπόλεις των, εἶναι κατεσκευασμένη ἐκ μαρμάρου λευκοῦ καὶ μέλανος, ἐν τῷ τόπῳ ἐξορυττομένου. Ὁμοιόχροα μάρμαρα κοσμοῦσι τὸν ναὸν καὶ ἐσωτερικῶς. Θυ-

μάζεται δὲ ἐν αὐτῷ ἀναλόγιον γεγλυμμένον, ἀριστοῦργημα τῆς σμίλης τοῦ Δονατέλλου, ὅθεν, καθ' ὠρισμένας ἡμέρας, δεικνύεται εἰς τοὺς πιστοὺς ἡ ἁγία ζώνη. Αἱ ζωγραφίαι εἰσὶν ἔργα τῶν ἐξοχωτέρων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καλλιτεχνῶν, τοῦ Ἀγγέλου Γάδδη καὶ τοῦ Φρὶ-Διαμάντε. Ἄλλ' αἱ μάλιστα προσελκύουσαι τὴν προσοχὴν διὰ τῆς θαυμασίας αὐτῶν καλλονῆς ἀνῆκουσιν εἰς τὸν Φρὰ-Φίλιππον Λίππην, τὸν ῥωμαντικὸν ἐκείνον Καρμελίτην, ὃν κατέστησαν περικλεῆ ἡ αἰχμαλωσία, οἱ ἔρωτες καὶ ἡ γραφίς του. Παρὰ τὴν ἐκκλησίαν ὑψοῦται μέγας τετράγωνος πύργος ῥυθμοῦ καλλίστου.

Τὸ Πράτο, πατρὶς τοῦ ποιητοῦ Κάστη καὶ τῆς μεγάλης τραγωδοῦ Ρίστόρης, κέκτηται καὶ ἄλλον ἔτι τίτλον εἰς τὸν σεβασμὸν πάσης εὐσεβοῦς ψυχῆς — τὴν περίφημον λιτανεῖαν του, τὸ πρῶτιστον αὐτοῦ ὄπλον, ὄπλον οὐρανίων κατακτήσεων διότι, τὸ εἶπαμεν, οὐδέποτε οἱ ἀγαθοὶ Πρατεῖς ἐπεδίωξαν τὰ πρόσκαιρα τοῦ κόσμου τούτου καλῶς.

Τὴν παραμονὴν τῆς τελετῆς ἡ πάλαι ποτὲ δημοκρατία, ἥτις μόλις περιέχει 10—12 χιλιάδας κατοίκων, καθίσταται ἀγνώριστος. Αἱ εὐρεῖαι αὐτῆς ὁδοὶ, αἱ κυκλώπειον ἔχουσαι λιθόσιρωμα, συνήθως ἤρμενοι καὶ σιωπηλαί, ζωηρῶς ἀντηχοῦσιν ὑπὸ τὰ βήματα πολυαριθμῶν περιηγητῶν, οἵτινες σπεύδουσι πρὸς τὴν λιτανεῖαν ὡς πρὸς εὐσεβὲς προσκύνημα, ἐξ εὐλαθείας καὶ ἔρωτος πρὸς τὴν τέχνην κινούμενοι. Πανταχοῦ ἐν Ἰταλίᾳ εὐρίσκει τὸν ἔρωτα τοῦτον. Αὐτὸς φωτίζει, αὐτὸς δίδει χρῶμα καὶ ζῶην εἰς πάντα· εἶναι εἰς τῶν κυριωτέρων χαρακτηρῶν τοῦ Ἰταλικοῦ λαοῦ. Θαυμαστὴς ὢν τῆς μορφῆς, ὡς οἱ ἐπὶ Περικλέους Ἕλληνας, οὐδεμίαν δύναται νὰ συλλάβῃ ὑψηλὴν ἰδέαν, ἀν δὲν τὴν ἐνδύσῃ μὲ τὸ σιληπνὸν τῆς τέχνης περιβάλλυμα. Πᾶν πράγμα, πᾶσα ἰδέα πρέπει νὰ φέρῃ τὸ ἐνδύμα τοῦτο· καὶ ὁ θεὸς καὶ ὁ ἀνθρώπινος ἔρωσ πρέπει νὰ ἀπαυγάξῃ ἀπὸ τῆς τέχνης τὸ φῶς. Τί ἤθελεν εἶσθαι διὰ τὸν Ἴταλὸν ἡ θρησκεία ἄνευ τῶν μεγαλοπρεπῶν ἐκείνων ναῶν, οἵτινες ἔλαβον τὸ χρῶμα τῶν αἰῶνων; ἄνευ τῶν κατὰ πληκτικῶν ἐκείνων θόλων, οἵτινες φαίνονται ἐπὶ τοῦ αἰθέρος κοσμήμενοι; ἄνευ τῶν ὑψιπετῶν ἐκείνων πύργων, οἵτινες ἐνοῦσι τὴν γῆν μὲ τὸν οὐρανὸν, τὸν ἀνθρώπον μὲ τὴν Θεότητα; Τί ἤθελεν εἶσθαι ἡ θρησκεία χωρὶς τὰ ἱερὰ δράματα καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ὕμνους, φθόγγους ἀθανάτους ἀπὸ οὐράνιον χωνευτήριον

(1) Sismondi : Hist. des Republ. Italien, Chap. CX, Année 1512. «Οἱ Ἰσπανοὶ ἐν ὀλίγαις ὥραις κατόρθωσαν ῥῆγμα εἰκοσι ποδῶν πλάτους. Στρατιώται τινὲς ἐξ αὐτῶν, ἀναβάντες ἐπὶ τοῦ ῥήγματος, ἐφόνησαν δύο ἐκ τῶν φουρῶντων πεζῶν, ἤρκεσε τοῦτο ὅπως οἱ λοιποὶ ἐμπλησθῶσι τρόμου . . . » — «Ὁ ἀριθμὸς τῶν δυστυχῶν ὅσοι ἀνηλεῶς ἐφαγγήσαν ἀμαχητὶ, ἀνυπεράσπιστοι, ἄνευ προκλήσεως ἀναβάνει κατὰ τοὺς πλείονας τῶν ἱστορικῶν, εἰς πεντακισχιλίους, εἰς δισχιλίους δὲ κατ' ἄλλους μετριοτέρους. Πάντες οἱ οἴκοι καὶ πάντες οἱ ναοὶ μακρινῶς διαρπάγησαν καὶ ἐλεηλατήθησαν, καὶ οἱ τῆς μεσαιᾶς τάξεως ἄνθρωποι (bourgeois) ἐντελῶς ἀπογυμνοθέντες, ὑπεβλήθησαν ἔτι εἰς τρομερὰς βιβάνους, ὅπως κινήσωσι τὸν οἶκτον τῶν συγγενῶν καὶ φίλων καὶ πείσωσιν αὐτοὺς νὰ ἐξαγοράσωσι τοὺς αἰχμαλώτους.

(2) Vita di Giovanni Pisano

ἐξεληθόντας; χωρὶς τὰς ἀνεκφράστου γλυκύτητος εἰκόνας τῆς Παναγίας, ἀτενίζούσας τὸ θεῖον βρέφος ἐν μυστικῇ κατανύξει; χωρὶς τὰς χαλκᾶς ἢ μαρμαρίνους μορφὰς αἵτινες, ὡς ὁ ἅγιος Μάρκος τοῦ Δονατέλλου (1) ἢ τοῦ Μιχαήλ-Αγγέλου ἢ Νυξ (2), φαίνονται ἔτοιμοι νὰ λαλήσωσι καὶ ἀναμείνουσι μόνον νὰ ἀποταθῆ τις πρὸς αὐτὰς ἢ νὰ τὰς ἀφωπνίσῃ; Ἐνὶ λόγῳ, τί θὰ ἦτον ἡ θρησκεία διὰ τὸν Ἰταλὸν ἄνευ τῆς τέχνης τοῦ Ραφαήλου, τοῦ Μιχαήλ-Αγγέλου, τοῦ Ροσσίνι; Κενόν, ἀφηρημένον, μυστηριώδες τι, ἀκατανόητον εἰς τὸν μεσημβρινὸν ἐκείνον λαὸν καὶ ἀνάρμωστον πρὸς τὴν διαυγῆ, αἰθερίαν τῆς Ἰταλίας φύσιν. Εἰς τόπον ὅπου τὸ καλὸν φύεται ἀνά πᾶν βῆμα ὑπὸ μυριάς διαφόρους μορφὰς, ἔνθα γῆ καὶ οὐρανὸς ἐνοῦνται εἰς ἀρμονικὴν συμφωνίαν ἵνα ψάλλωσιν ὕμνους ἀγαλλιάσεως, ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ ἐννοήσῃ τὴν θεότητα ἄλλως ἢ ὅπως ἀποκαλύπτεται εἰς αὐτὸν — ποιητικῆν, μεγαλοπρεπῆ, ἄπειρον; Ἐντεῦθεν αἱ πομπαὶ καὶ αἱ θεατρικαὶ οὕτως εἰπεῖν παραστάσεις ἐν αἷς ἐνα-

σμενίζεται ὁ Καθολικισμὸς. Ἴσως τοῦτο ψέξῃ φιλόσοφος, ὁ ποιητὴς ὁμῶς ἢ ὁ καλλιτέχνης ποτὲ, οὐδέποτε.

I

Ἡ Λιτανεία.

Παράδοξον συνάμα δὲ καὶ ἐπιβάλλον εἶναι τὸ θέαμα τῆς λιτανείας, ἥτις ἀπαξ ἀνὰ τριετίαν συναθροίζει ἐν Πράτῳ τοὺς εὐλαβεῖς ἢ φιλοθεάμονας κατοίκους τῆς Τοσκάνης. Τελεῖται αὕτη τὴν ἑσπέραν τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς καὶ παριστᾷ τὰ Πάθη τοῦ Χριστοῦ. Ἡ μητρόπολις, ὅθεν ἐξέρχεται, καὶ αἱ ὁδοὶ αἷς διατρέχει ἀπαστράπτουσι, ὡς ἂν ἅπασα ἡ πόλις ἐκαίετο. Οἱ ἐξώσται καὶ τὰ παράθυρα, πλήρη θεατῶν κρατούντων λαμπάδας, εἰσὶ πολυτελῶς ἐστρωμένα. Ἡ εὐσέβεια τῶν Ἰταλῶν καὶ ἡ πρὸς τὸ μεγαλοπρεπὲς κλίσις τῶν καθιστώσιν ἀληθῶς μαγικὴν τὴν ἔποψιν. Ἀπερίγραπτος εἶναι ἡ ἐντύπωσις ἢν προξενεῖ ἡ θέα τῆς πλατείας, ἐφ' ἧς ὑψοῦται ἡ Μητρόπολις. Ἀπὸ τῆς οδοῦ ἄχρι τῶν ὑψίστων ὀροφῶν τῶν οἰκῶν, οἵτινες ἔχουσι γείτονας τὰς χελιδόνας, ἐκτείνονται χρυσοῦφαντοι τάπητες, στιβάδες ἀνθέων, συμπλέγματα πυρός. Ἄλλ' ἐν τῇ πλημμύρᾳ ταύτῃ τῶν φώτων ὑπερβάλλει τῶν λοιπῶν ὁ μέγας τετράγωνος πύργος ὁμᾶ πρὸς τὰ νέφη ὡς ἂν ἤθελε διὰ τῶν φλογῶν του νὰ πυρπολήσῃ τὸν οὐρανόν.

(1) Ὡς γνωστὸν τὸ χαλκοῦν τοῦτο ἄγαλμα κατασκευασθὲν διὰ τὸν ἐν Φλωρεντίᾳ ναὸν τοῦ ἁγίου Μάρκου (in orito), ἀπαθανάτισθη διὰ μιᾶς φράσεως τοῦ Μιχαήλ-Αγγέλου. Θεωρῶν ποτὲ αὐτὸ ὁ μέγας καλλιτέχνης ἀνέκραξε. Marco perche non mi parlò; « Μάρκε, διατί δὲν μοι ὁμιλεῖς; »

(2) Γνωστὸν ἐπίσης εἶναι τὸ περίφημον τετράστιχον τὸ γενόμενον πρὸς τιμὴν τῆς Νυκτός, θαυμασίου μαρμαρίνου ἀγάλματος κοσμοῦντος τὸ ἐν Φλωρεντίᾳ μεγαλοπρεπὲς τῶν Μεδίκων παρεκκλησίον· ὁ ποιητὴς τοῦ τετραστίχου, ἀποτεινόμενος πρὸς τὸ κοινόν, ἔλεγεν·

La Notte che tu vedi in sì dolci atti
Dormire, fu da un Angelo scolpita
In questo sasso; e perche dorme, ha vita
Dcstala se noi credi, e parlerà-ti.

« Τὴν Νύκτα βλέπεις ταύτην πόσῳ κοιμάται;
Ἀγγέλου χεὶρ εἰς τοῦτον τὴν ἔγλυψε τὸν λίθον.
Πλήν ὕμῳς ἂν ὑπνώτῃ λαλεῖ καὶ ἀκροῖται,
Ἐξύπνα τὴν νὰ ἰθῆς ἂν τὸ νομίζῃς μῦθον.»

Ὁ Μιχαήλ-Αγγέλος ἀπεκρίθη ὡς ἐκ μέρους τῆς Νυκτός διὰ τῶν ἀκολουθῶν στίχων, θαυμασίως ἀπεικονίζόντων καὶ τὸ αὐστηρὸν τοῦ ἤθους αὐτοῦ καὶ τὸ ἔκνομον τῶν κριρῶν ἐν ὧς ἔζη.

Grato m'è il sonno e più l'esser di sasso
Mentre che il danno e la vergogna dura,
Non veder, non sentir, m'è gran ventura.
Però non mi destar. Deh! parla basso.

« Ὁ ὕπνος μοι ἀρέσει, νὰ ἦμαι λίθος χαιρῶ
Ἐνόσῳ βασιλεύονν τὸ αἶσχος κ' ἡ κακία
Τυφλῆ, κωφῆ νὰ μένω μὲ εἶναι εὐτυχία,
Πλήν. φεῦ! μὴ μ' ἐξυπνίσῃς, σιγὰ δὲν ὑποφέρω, »

(Μετάφρ. Γ. Μανρογιάννη)

Στρατιῶται Ῥωμαῖοι παντὸς ὄπλου, ἐφιπποὶ καὶ πεζοὶ, φέροντες ἀναπεπταμένας σημαίας ἐφ' ὧν ἀναγινώσκονται τὰ ἄλλοτε δαφνοσεφῆ ἀρχικὰ γράμματα S. P. Q. R. (1) προηγούνται τῆς πομπῆς. Ἐπεταὶ πλῆθος Ἰουδαίων, κρατούντων σκεπάρνας, καρφία, ἀρπάγας καὶ λοιπὰ κατάλληλα εἰς τὴν περίστασιν ἐργαλεῖα. Ἀκολουθεῖ μακρὰ σειρὰ ἀνθρώπων ἀναμιμνησκόντων τὸν μεσαιῶνα διὰ τῆς ποικιλόχρου καὶ ἀλλοκότου ἐνδυμασίας τῶν· οἱ μὲν φοροῦσι λευκά, οἱ δὲ ἐρυθρά, ἄλλοι φαῖά· εἰσὶν οὗτοι αἱ Ἀδελφότητες. Ἐρχονται κατόπιν οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Ἑλέους, τρομεροὶ καὶ φοικαλέοι ὡς ὁ θάνατος τοῦ ὁποίου εἶναι λειτουργοί. Εἶναι ἐνδεδυμένοι κατάμαυρα ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν· μέλαν ἱμάτιον ποδιῆρες καλύπτει τὸ σῶμα των, καὶ περιχύμαμα ἐπίσης μέλαν κρύπτει τὸ πρόσωπόν των· αἱ χεῖρές των φέρουσι περιχειρίδας μελαίνας καὶ ἕκαστος κρατεῖ μεγάλην δάδα μελαίναν ἐπίσης, ἀναπέμπουσιν νέφη πυκνοῦ καπνοῦ, λίβανον τοῦ θανάτου.

(1) Senatus Populus Que Romanus.

Καὶ διερχόμενον τὸ μαυροφόρον τοῦτο πλήθος ψάλλει ἄσματα πενθίμου μελωδίας, διὰ φωνῆς ὑποτρεμούσης ὡς ἐὰν ἐξήρχετο ἐκ τάφων.

Ἡ σκηνὴ μεταβάλλεται· ἰδοὺ αἱ ἐστιάδες τοῦ αἰῶνός μας, Μαρία καὶ Μαγδαληναί, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον μετανοοῦσαι, αἵτινες βαδίζουσιν εὐλαβῶς καὶ ἁρμονικῶ τῷ θήματι.

Sparse le trecce morbide
Sugl' affanosi petti.

Ἡ μὲν ὡς *Mater dolorosa* ἔχει τοὺς ὀφθαλμοὺς θακρόντας καὶ τὸ στήθος διαπερασμένον ὑπὸ ἐγχειριδίων χρυτᾶς ἐχόντων λαβάς· ἡ δὲ φέρει μάστιγας ἐπὶ ἀργυροῦ δίσκου· εἶναι ἡ περικαλλῆς ἀμαρτωλῆ, ἥτις ἐσπόγγισε μὲ τὴν κόμην τῆς τοῦς πόδας τοῦ Σωτῆρος, καὶ τῆς ὁποίας ἀφίθησαν αἱ ἀμαρτίαι αἱ πολλαὶ ὅτι ἠγάπησε πολὺ. Ἄλλη κρατεῖ διὰ τῶν δύο τῆς χειρῶν ἀναπεπταμένον ὡς σημαίαν τὸ χειρομάκτρον τῆς ἁγίας Βερονίκης ἐφ' οὗ, κατ' εὐσεβῆ τινα παράδοσιν, ὁ Ἰησοῦς ἐνετύπωσε τὴν θείαν αὐτοῦ μορφήν (4). Ἄλλη πάλιν

(1) Κατὰ τινα παράδοσιν, συλλεχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Μεθοδίου, Εὐδουλοῦ ἐπονομαζομένου, καὶ τὸ πρῶτον ἀναφερομένην ὑπὸ Μαρριαννοῦ Σκώτου (*Chronicon An 39*), χρονογράφου τοῦ ἑνδεκάτου αἰῶνος, τοῦ πρώτου ἐπίσης λαλήσαντος περὶ τῆς Παπίσσης Ἰωάννας, ἡ Βερονίκη (λατινιστὶ Veronica) ἦτον ἁγία τις γυνὴ Ἰουδαία, ἥτις βλέπουσα τὸν Χριστὸν, διερχόμενον πρὸ τῆς θύρας τῆς καὶ ἐπιπόνου αἵροντα εἰς τὸν Γολγοθᾶ τὸν σταυρὸν, προσήνεγκεν αὐτῷ τὸ χειρομάκτρον ἢ τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς τῆς, ὅπως ἀπομάξῃ τὸ αἷμα καὶ τὸν ἰδρωτὰ ἄναια ἐκ τοῦ προσώπου τοῦ ἀπέσταζον. Ὁ δὲ Ἰησοῦς σπογγισθεὶς ἀπέδωκεν αὐτῇ τὸ ὑφάσμα, ἐντυπώσας ἐπ' αὐτοῦ, ὡς ἀμοιβὴν τῆς χάριτος, τὴν θείαν τοῦ μορφήν. Συγγραφεῖς τινες ἔπος κατασχέσασιν τὸ πρᾶγμα πιθανώτερον, μετέτρεψαν τὴν Βερονίκην εἰς Βερονίκην. ὄνομα γυναικεῖον, ἐπὶ Ἀποστόλων, γνωστὸν ἐν Ἰουδαίᾳ. Ἄλλοι δὲ τολμηρότεροι παρέστησαν αὐτὴν ὡς Βερονίκην, τὴν ἐξ ἀδελφῆς ἀνεψίαν Ἡρώδου τοῦ Ἀντύπα. Ὑπάρχουσι, τέλος, καὶ οἱ ταυτίσαντες τὴν Βερονίκην μετὰ τῆς αἰμορροῦ γυναικὸς, ἣν ἐθεράπευσεν ὁ Ἰησοῦς (*Ματθ. Θ', 20*). Κατὰ τὸν Σκῶτον καὶ ἄλλους τῆς αὐτῆς ἐπιφυγῆς χρονογράφους, Τιβέριος ὁ αὐτοκράτωρ, πολλὰ περὶ τῶν θαυμάτων τοῦ Χριστοῦ ἀκούσας, ἀπέστειλεν εἰς Ἰουδαίαν πρέσβεις, ὅπως τὸ πρᾶγμα ἀκριβῶς ἐρευνήσωσι· πλὴν οὗτοι μὴ εὐρόντες αὐτὸν, ἀναληφθέντα ἤδη, ὠδήγησαν εἰς Ῥώμην τὴν Βερονίκην ἢ Βερονίκην ἥτις ἐθεράπευσε τὸν αὐτοκράτορα διὰ τῆς προσαφῆς τοῦ θαυματουργοῦ αὐτῆς ὑφάσματος. Κατὰ τοὺς αὐτοὺς συγγραφεῖς διήλθεν ἡ Βερονίκη τὸ ἐπίλοιπον τοῦ βίου τῆς ἐν Ῥώμῃ καὶ ἀποθνήσκουσα ἐκληροδότησε τῷ Πάπα ἁγίῳ Κλήμεντι τὸ πολύτιμον λείψανον, οὗτινες μετὰ ταῦτα πολλὰ ἐγένοντο ἀντιγραφαί. Ἄλλοι δὲ πάλιν ἰστοροῦσιν ὅτι, νυμφευθεῖσα μετὰ τινος ἁγίου, ὅστις, λεχθῆτω ἐν παρενθέσει, ἤκμαζε τ' ἐσσαράς αἰῶνας βραδύτερον, ἀπῆλθεν εἰς Προβηγκίαν, κατ'

περιφέρει μέγαν χάρτινον ἀλέκτορα, πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ φωνήσαντος, ὅτε ὁ Πέτρος τοῖς ἀπηνήθη τὸν διδάσκαλον. Ἐπεταὶ σύμπλεγμα παριστῶν τοὺς ἀποστόλους, ἐν οἷς καὶ ὁ ἐρυθρόκομος

ἄλλους δὲ εἰς Ἀκουιτανίην. Ἡ μᾶλλον ἐπικρατοῦσα σήμερον γνώμη εἶναι ὅτι ἡ γυνὴ αὕτη οὐδέποτε ὑπῆρξε, καὶ ὅτι μέχρι τέλους τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος ὀνόμαζον *Veronica* οὐχὶ γυναῖκα τινὰ, ἀλλὰ πᾶν ὑποτιθέμενον ἀληθὲς ὁμοίωμα τοῦ προσώπου τοῦ Σωτῆρος, ἐξωγραφημένον ἐπὶ χειρομάκτρου ἢ ἄλλου ὑφάσματος, ἄλλως *sudarium* καλούμενον (σου δ' α' ρ' ι ο νῆ παρὰ τῷ Εὐαγ. Ἰωάν. Κ', 7, καὶ ψιδρώτιον παρ' ἀρχ.), διότι συνήθως παρίστατο ἐπ' αὐτοῦ μόνον ἡ κεφαλὴ τοῦ Χριστοῦ, ἐκ τοῦ ἔμπροσθεν μέρους λαμβανομένη. Οἱ τὴν γνώμην ταύτην ἀκολουθοῦντες ἀζιῶσιν ὅτι τὸ ὄνομα τῆς ὑποτιθεμένης ἁγίας σύγκειται ἐκ τῶν λέξεων *ve r a i c o n* (ἀληθῆς εἰκὼν), ἐκ τῶν ὁποίων, διὰ μεταθέσεως ψηφίων, παρήγαγεν ὁ λαὸς τὸ *Veronica* ὅθεν, λέγουσιν οὗτοι, ἕπειδὴ οἱ ζωγράφοι ἀπεικόνιζον ἐνίοτε τὴν μορφήν τοῦ Σωτῆρος κρατομένην ὑπὸ τινος ἀγγέλου καὶ συχνότερον γυναικὸς, οὐδὲν τὸ παράδοξον ἂν ὁ λαὸς ἀνεπαίσθητως μετέφερε τὸ ὄνομα *Veronica* ἐκ τοῦ ὁμοιώματος εἰς τὴν κρατοῦσαν αὐτὸ γυναῖκα. Ἐπειδὴ δὲ πάλιν ἡ παρουσία τῆς γυναικὸς, τῆς ἡδὴ Βερονίκης ὑπὸ τοῦ λαοῦ κληθείσης, θὰ ἦτον αἰώνιον αἰνίγμα δι' αὐτὸν, ὑποθέτουσιν ὅτι χάριν τοῦ πλήθους ἐπλάσθη τὸ περὶ ἁγίας Βερονίκης ἀνωτέρω ἀναγνωσθὲν διήγημα, Ἡ γνώμη αὕτη οὐδόλως φαίνεται βᾶσιμος, διότι ἡ τῆς ἁγίας Βερονίκης παράδοσις ὑπῆρχεν ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεθοδίου, δηλ. ἀπὸ τοῦ τετάρτου αἰῶνος, οὐ μόνον πρὶν ἢ ζωγράφοι παραστήσωσιν εἰκόνας κρατομένης ὑπὸ ἀγγέλου ἢ γυναικὸς ἀλλ' ἀκόμη καὶ πρὶν ἢ τὸ πρόσωπον τοῦ Σωτῆρος καταστῆ ἀντικείμενον ἰδιαιτέρας λατρείας, ἀρξαμένης ἐν Ῥώμῃ περὶ τὴν ἑνδεκάτην ἑκατονταετηρίδα, κατὰ τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν τούτων τῶν συγγραφέων. Ὅπως ποτ' ἀνῆ περι τοῦ πολυθρῦλλήτου τούτου ζητήματος, ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἀνεγνώρισεν, τοῦλάχιστον ἡμισυτήσῃμας, τὴν λατρείαν τῆς ἁγίας ταύτης, καθ' ὅτι ἐπέτρεψεν ἱεουργίαν καὶ πλείστα ὅσα καὶ τὴν οὐδῆ. Ἡ δὲ ἑμετέρα Ἐκκλησία ἐφορτάει τὴν 16 Αὐγούστου τὴν ἀνακομιδὴν τῆς εἰκόνης τοῦ Χριστοῦ (ἄγιον μανδύλιον), ἀ χ ε ρ ο π ο ι ῆ τ ο υ καλούμενης, διότι, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ ἰδίου Σωτῆρος πρὸς τὸν Αὐγαρον, Τοπάργην Ἐδέσσης, ὅστις πάσχων, ὡς ὁ Τιβέριος, ἐκ λέπρας ἐπεθύμει νὰ θεραπευθῇ παρὰ τοῦ Ἰησοῦ. Ἡ παράδοσις προστίθησιν ὅτι ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ μετ' αὐτὴν τὸ βάπτισμα κατώρθωσαν τὴν θεραπείαν. (Ὅρα περὶ μὲν τῆς *B e r o n i c h e s' G r e g d e T o u r s : D e g l o r . M a r t , p a r . I , c a p . 4 2 , — B a r o n i u s : a n 3 4 , N . 1 3 8 . — D u C a n g e : G l o s s . ἐν λέξ. Veronica, ἐκδ. 1846. — M o r e r i : G r a n d . D i c t i o n . ἐν ἀρθ. Véronique. — B e r g i e r : D i c t i o n . d e T h é o l . ἐν τῷ αὐτῷ ἀρθ. — B a i l l e t : V i e s d e s S a i n t s , τ ο μ . 9 , σ ε λ . 2 2 καὶ 2 7 1 , ἐκδοσ. 1734. — Περὶ δὲ τοῦ ἀ χ ε ρ ο π ο ι ῆ τ ο υ Ὁ ε ρ ὀ ῶ ρ . καὶ Εὐ α γ ρ . Ἰστορ. IV, 27. — Δ α μ α σ κ . Πρὸς Θεοφ. — Baronijs. an 944, N. 5. — Du Cange Const. Christ. IV, II, 5.*

Ἰουδας, ὡς εἰκονίζεται ἐν τῷ θαυμασίῳ Μυστικῷ Δείπνῳ τοῦ Λεονάρδου Βιγκίου, ἐνδεδυμένος κίτρινα καὶ κρατῶν βελάντιον εἰς τὰς χεῖρας. Μετ' αὐτοὺς σταυροί, σημαῖαι, ἅγια λείψανα, εἰκόνες, ἀγάλματα, μοναχοί, καὶ μοναχαὶ παντὸς σχήματος καὶ παντὸς χρώματος· Δομινικανοί, Φραγκισκανοί, Καπουσίνοι, Σαρταῖοι, λευκοί, φαιοί, μέλανες, ὑποδημένοι, ἀνυπόδητοι, ἀδελφοὶ τοῦ Ἐλέους, θυγατέρες τῶν Παθῶν, Καρμηλιτίδες, τέλος πάντα τὰ τάγματα ὅσα ἡ εὐσεβὴς Ἰσπανία καὶ ἡ πολύτροπος Ἰταλία συνέστησαν πρὸς μείζονα τῆς Ἐκκλησίας δόξαν. Ἄλλ' ἰδοὺ οἱ ἀληθεῖς ἠγεμόνες τῆς γῆς, ἂν καὶ ἡ βασιλεία αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου· ἰδοὺ οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ ἀρχιεπίσκοποι τῆς Τοσκάνης, οἵτινες, ὡς σατράπαι Πέρσαι ὑπὸ χρυσοῦ καὶ πολυτίμων λίθων κεκαλυμμένοι, παρίστανται εἰς τὰ Πάθη τοῦ κήρυκος τῆς ταπεινοφροσύνης. «Ὅστις οὖν ταπεινώσῃ ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.» Ἰδοὺ κατῴπιν τὸ στερέωμα βαδίζον ἐπὶ τῆς γῆς. Πόσοι ἀστέρες ἐπὶ στηθῶν ἄτινα οὐδὲν ἔχουσι θεῖον! εἶναι οἱ μεγάλοι, οἱ εὐτυχεῖς τοῦ κόσμου τούτου, οἱ κατάρτοι ἐν τῷ ἄλλῳ. «Εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τρυπήματος βραφίδος διελθεῖν, ἢ πλοῦσιον εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εἰσελθεῖν».

Ἡ σκηνὴ ἀλλάσσει καὶ πάλιν. Εἶμεθα εἰς τὴν τελευταίαν εἰκόνα τοῦ ζωντανοῦ τούτου παναράματος· ἀποτελοῦσιν αὐτὴν οἱ ἐν τῷ χριστιανικῷ δράματι πρωτεύσαντες. Βαίνουνσι βραδέως, ὄχθοι, πνευστιῶνες, κατάκοποι. Προηγείται ὁ Χριστὸς ἀκανθοστεφής καὶ μόλις σύρων τὸ βάρος παμμεγέθους σταυροῦ· τὸ μέτωπόν του ἀποστάζει ἰδρῶτα καὶ αἷμα· αἱ δὲ χεῖρες καὶ οἱ πόδες του φέρουσι στίγματα. Παρ' αὐτὸν βαδίζουσιν οἱ δύο λησταί, τὰς χεῖρας ὕψισθεν διὰ χονδρῶν σχοινίων δεδεμένους ἔχοντες. Ἐπονται οἱ γραμματεῖς, οἱ Φαρισαῖοι, οἱ ἀρχιερεῖς, οἱ ἄρχοντες τῆς Ρώμης, ἕκαστος φέρων τὸ οἰκεῖον αὐτῷ ἔνδυμα· Ἰδοὺ ὁ Ἄννας, ὁ Καϊάφας, ὁ Ἡρόδης, ὁ Πιλάτος· ἔτι δὲ καὶ ἡ περίφημος λεκάνη ἐν ἣ ὁ ἔντιμος ἀνθύπατος ἀπενίψατο τὰς χεῖρας. Τὴν συνοδίαν κλείουσι λεγεῶνες ἀγγέλων, ἀρχαγγέλων, στραφεῖμ, χερουβεῖμ, τέλος ὀλόκληρον τὸ διπλωματικὸν σῶμα τοῦ οὐρανοῦ. Ἀλλὰ λησμονῶ κατὰ τὸ ὅποιον συχνὰ λησμονεῖται, τὸν λαὸν, ὅστις ἵνα ἴδῃ καλλίτερα τὴν λιτανεῖαν, τρέχει ἐξ ὀπίσω αὐτῆς, καταρώμενος τοὺς Ἑβραίους καὶ προσευχόμενος εἰς τὴν μητέρα τοῦ Θεοῦ.

Ἄν δέδοται τῷ ἀνθρώπῳ νὰ παραστήσῃ ὅλην τὴν φρίκην τῶν Παθῶν καὶ τὴν αἰμοσταγῆ τῶν λεπτομερειῶν πραγματικότητα, τοῦτο πληρέστατα κατορθοῦται διὰ τῆς λιτανείας τοῦ Πράτου. Ἀπὸ πρωΐας ἡ πόλις ἅπασα φαίνεται πενθηφορούσα. Τὰ ὄχηματα δὲν περιφέρονται εἰς τὰς ὁδοὺς, οἱ κώδωνες τῶν ἐκκλησιῶν δὲν ἤχουσι, τὰ δημόσια ὠρολόγια δὲν σημαίνουσι πλέον τὴν ὥραν, διότι ἡ ὥρα τοῦ θανάτου ἐσήμανε. Οὐδεμία κραυγὴ, οὐδεὶς θόρυβος, οὐδεμία κινήσις προδίδει τὴν ταραχώδη ὑπαρξίν τῆς ζωῆς· τὸ πᾶν σιγᾷ, τὸ πᾶν ἥρεμῃ. Τὸ Πράτο ὁμοιάζει πόλιν νεκρὰν, τὴν Πομπηίαν ἢ τὸ Ἡράκλειον. Ἐπειτα, τὸ ἑσπέρας, ἀφῆνης ἡ πόλις ἅπασα φωτίζεται, ἀπαστράπτει ὡς ἐκ θαύματος· ἐπανερχεται εἰς τὴν ζωὴν, ἀλλ' ἵνα θρηνήσῃ τὸν θάνατον τοῦ ζωὴν δώσαντος εἰς τὴν ἀνθρωπότητα...

Ὁ ποικιλόχρους καὶ ποιικιλόσχημος ἐκεῖνος κόσμος, ὁ σοβαρῶς καὶ ἐν κατανώξει βαδίζων ἐν μέσῳ τῆς φανταστικωτέρας τῶν τελετῶν, αἱ ἀναρίθμητοι δάδες αἱ νέφη καπνοῦ ἐκπέμπουσαι ἀπὸ τὰς ὑποτρεμούσας φλόγας των, αἱ νεκρικοὶ ψαλμωδία εἰς ἅς ἄντα ποκρίνονται αἱ θρηνώδεις τοῦ πλῆθους προσευχαί, ἡ μουσικὴ ἥτις συμπλέκεται μετὰ τοῦ θλιβεροῦ καὶ διακοπτομένου κρότου τῶν πενθίμως ἠχούντων καὶ ἐνδεδυμένων τυμπάνων, πάντα ταῦτα συγινούσι, ἀφαρπάζουσι τὸν νοῦν καὶ πληροῦσι τὴν καρδίαν γλυκυτάτης μελαγχολίας. Ἡ ἀμφιβολία παύει πλέον, ἀλλ' ἔρχεται ἄρα γε ἡ πίστις; καὶ ὅμως ὤφειλε νὰ ὑπάρχῃ διότι πληροὶ τὰς καρδίας πάντὸς ἐκείνου τοῦ πλῆθους, διότι τὸ πᾶν δεικνύει ὅτι κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ θεότης πάσχει, κλονίζεται.

ΕΙΡΗΝΗΙΟΣ ΑΣΩΠΙΟΣ.

(Ἐπεταὶ συνέχεια).

Λύσις τοῦ ἐν τῷ προηγουμένῳ φυλλαδίῳ αἰνιγματος. 4. Ἡ λέξις ΣΙΩΠΗ.

ΑΙΝΙΓΜΑ Ε΄.

Εὐρίσκομ' ἐπὶ κεφαλῆς ἐγὼ τῶν ἀλίων
 Κ' ἐντὸς ἀκόμῃ βρίσκομαι αὐτῶν τῶν ἱερέων.
 Ἐπὶ τοῦ ἵππου κάθημαι, ἀλλ' ἐφιππος δὲν εἶμαι·
 Εὐρίσκομαι στὰ βέηματα πλὴν ζοῦς ἰχθῦς δὲν κεῖμαι.